

Д. А. Монастирський
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри теорії та історії держави і права,
Хмельницького університету управління та права

УДК 342.534 (477)

ВПЛИВ НА ЗАКОНОДАВЧИЙ ПРОЦЕС ПРАВОВОЇ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ УКРАЇНИ

*Розглядається питання правової культури народних депутатів.
Визначено реальний та необхідний рівні правової культури
парламентарів. Запропоновано шляхи підвищення якості
законодавчого процесу.*

Ключові слова: правова культура народних депутатів, законодавчий процес, комітети Верховної Ради України.

Депутатський корпус є особливою соціальною стратою, тобто соціальним шаром або групою, яка об'єднана певною майновою, професійною або іншою загальною соціальною ознакою [1]. Від рівня правової культури народних депутатів без перебільшення залежить благополуччя населення країни, яке їх обирає. Низька якість законодавства багато в чому залежить саме від рівня правової культури законотворців. А тому дослідження питання правової та організаційної культури народних депутатів, а також пошук шляхів її підвищення має як наукову, так і суто практичну цінність.

Спеціальні наукові дослідження правової та організаційної культури народних депутатів України в Україні відсутні. Проте дослідження проблем становлення та розвитку правової культури проводились досить активно. Можна виділити праці таких українських вчених, як Г. І. Балюка, О. О. Ганзенка, В. Ю. Іова, П. Б. Євграфова, В. В. Копейчикова, М. О. Кушніра, В. В. Оксамитного, І. В. Осики, І. В. Підкуркової, Л. В. Петрова, М. К. Подберезького, Р. А. Сербіна, А. В. Скуратівського, С. Р. Станік, А. В. Тукала, П. М. Рабіновича, Г. С. Хаварівської.

Виходячи з визначеної проблематики, ми ставимо такі завдання цього дослідження: визначити дійсний та бажаний рівень правової культури народних депутатів України; через призму організаційної культури оцінити рівень правової культури народних депутатів України; визначити шляхи підвищення рівня правової культури народних депутатів України; визначити шляхи підвищення якості законодавчого процесу, враховуючи аспект правової культури учасників законодавчого процесу.

Звичайно, найперше, що звертає на себе увагу при вивченні цієї теми, — це фактична відсутність потужних традицій парламентаризму на теренах нашої держави. Розглядаючи закон як основну форму права, ми дійшли висновку, що до 1917 року, протягом визвольних змагань 1918–1921 рр., і пізніше у радянський період українського парламенту або взагалі не існувало або його функції зводились лише до підтвердження позиції “вищестоящого” органу (наприклад, парламенту СРСР).

Тому спершу потрібно визначити, що є правова культура взагалі і правова культура депутатського корпусу зокрема.

Правову культуру загалом визначають як систему цінностей, правових ідей, переконань, навиків та стереотипів поведінки, правових традицій, сприйнятих членами певної спільноти (державної, релігійної, етнічної) [2].

Отже, правова культура засновується на існуванні певних цінностей, які розуміються як “важливість, значущість чого-небудь” [3, с. 1588]. Близьким до поняття “цінність” є поняття “ціннісні орієнтації”, тобто ставлення людини до фактів, явищ навколишньої дійсності, з огляду на їх важливість, значимість; ставлення людини до матеріальних та духовних цінностей, система її установок, переконань, переваг, що виражається у її поведінці [3, с. 1588]. Цінити щось означає визнавати цінність, значення когось, чого-небудь; визнаючи цінність чого-небудь, дорожити ним; ставити що-небудь високо; ставитися до когось-небудь з повагою, вважати вартим поваги [3, с. 1588].

У будь-якого юриста повага до закону закладається при вивченні навчальних курсів теорії держави та права і конституційного права [4, с. 11]. Продовжує формуватися при вивченні фундаментальних курсів цивільного, кримінального, адміністративного та інших галузей права.

У юридичній практиці юрист всотує презумпцію правоти закону, необхідність слідування закону (до того, як його змінять або визнають неконституційним), розуміння невідворотності покарання за правопорушення.

Пересічний громадянин стикається із законом при участі у правовідносинах приватного характеру (купівлі-продажі вагомих речей, захисті прав споживача, спадкуванні тощо), а також вступаючи в публічні правовідносини (під час реалізації права на підприємницьку діяльність, оформленні пенсії, притягненні до юридичної відповідальності). При всій недосконалості законодавства громадянин переважно довіряє закону, вивчає закон, адже життя доводить, що знання законів дає ширші можливості для забезпечення власних інтересів та захисту своїх суб'єктивних прав.

У випадку з народними депутатами ситуація інша. У наш час депутати, переважно не відчувають цінності законів, адже для парламентарія законодавче поле є лише матеріалом для роботи. Окрім цього, депутат фактично не відповідає за результати своєї законодавчої діяльності (або бездіяльності).

Склад парламенту дуже різноманітний за професійною ознакою. До його складу входять представники майже всіх професій (у тому числі і юристи).

Сама сутність роботи парламенту полягає в розгляді суспільно важливих питань і прийнятті стосовно них рішень у формі законів та постанов. Ця робота вимагає забезпечення двох основних умов:

- 1) наявність фахівців з питань, що розглядаються у парламенті;
- 2) наявність вмінь, навичок роботи з законодавчими актами, знання системи права, а також поваги до закону як нормативно-правового акта, який врегульовує найважливіші суспільні відносини і у зв'язку з цим володіє найвищою юридичною силою.

Перша умова забезпечується завдяки поділу парламентарів на комітети, кожен з яких розглядає певну частину (сегмент) питань, що вносяться на розгляд парламенту. Зазвичай, основу кожного з комітетів Верховної Ради України складають народні депутати, які є фахівцями з питань, які знаходяться у віданні цього комітету. Окрім цього, в кожному комітеті працює секретаріат, до складу якого входять фахівці цієї галузі. Саме вони, як правило, беруть на себе основний тягар процесу законотворчості.

Однак і за цієї ситуації нам вбачається брак фахового підходу до організації роботи комітетів. Так, питання керівництва комітетами сьогодні є питанням суто політичним: посади голів та заступників голів комітетів розподіляються в ході політичних переговорів. У результаті політичних переговорів партії, що пройшли в парламент, намагаються отримати контроль над певним комітетом, або відігравати суттєву роль у цьому комітеті, незалежно від наявності у цієї політичної сили відповідного рівня фахівців, здатних очолити бажаний комітет. Внаслідок цього

керівництво комітетів інколи займають особи, які не мають достатнього досвіду і знань у сфері відання цих комітетів.

Все це знижує можливість якісної роботи комітетів Верховної Ради України над законопроектами, які до них поступають, і часто нівелює зусилля фахівців секретаріату комітету, які намагаються налагодити більш-менш стабільну роботу комітету.

Забезпечення *другої умови* нормальної роботи парламенту, яка прямо пов'язана з рівнем правової культури народних депутатів, викликає у Верховній Раді України ще більші проблеми.

Як показує практика, у народних обранців, які приходять працювати в парламент, рівень правової культури знаходиться, зазвичай, на буденному рівні. Про це можна судити з виступів народних обранців та законопроектів, що подаються новообраними депутатами. Аналіз цих даних за III–VI скликання Верховної Ради України свідчить про надзвичайно низький рівень правової активності депутатів (70 % поданих народними депутатами законопроектів припадає приблизно на 20 найактивніших депутатів). Особливо ця тенденція проглядалась серед народних обранців V скликання (2006–2007 рр.). Звичайно, рівень правової пасивності компенсується політичною активністю. Народні депутати України відпрацьовують прихильність політичної сили, за списками якої вони потрапили до парламенту, але політична активність загалом не сприяє підвищенню якості їхньої законотворчої діяльності.

Загалом, сучасна юридична наука визначає такі складові, які входять до правової культури особи:

- 1) знання законодавства (так званий інтелектуальний зріз);
- 2) переконаність у необхідності і соціальній корисності законів і підзаконних актів (емоційно-психологічний зріз);
- 3) уміння користуватись правовим інструментарієм — законами та іншими актами — у практичній діяльності (поведінковий зріз) [5, с. 471].

Знання законодавства у народних обранців знаходяться в основному на буденному рівні. Більшість народних депутатів до обрання були керівниками державних, приватних чи громадських установ та організацій. Парламентська робота — це новий для депутатів вид діяльності, який вимагає відповідних зусиль для оволодіння новими знаннями та навичками. Отже, парламентарю безальтернативно потрібно спочатку вивчити (оновити знання) законодавство у своїй сфері діяльності, оволодіти базовими знаннями з побудови системи права та системи законодавства, ознайомитись з ключовими поняттями теорії держави та права (як-то колізії, прогалини у законодавстві, оціночні поняття та єдність правової термінології тощо), оволодіти навиками законодавчої техніки. Депутатська каденція — це час оволодіння новою професією законотворця й “іспит” на професійну придатність.

Про другу складову правової культури народного депутата — переконаність у необхідності і соціальній корисності законів і підзаконних актів — можна судити із поточної роботи сучасного парламенту та їхньої законодавчої діяльності. Саме закон стає найбільш зручною формою для вирішення проблем депутатів, про що свідчить аналіз пояснювальних записок до законопроектів, у яких як обґрунтування доцільності законопроекту часто можна зустріти разове звернення громадян або політичну доцільність прийняття законопроекту, а не аналіз діючого законодавства.

Як ми згадували вище, депутати позбавлені відчуття “економії законодавчих засобів”, що призвело сьогодні до “інфляції” законів [6] в одних галузях (наприклад, податкове законодавство) та правового “вакууму” в інших (наприклад, нормативне забезпечення прав місцевого самоврядування, питання меценатської діяльності тощо). Народному депутату легше внести на розгляд парламенту новий проект закону та пролобіювати його, ніж звертатись до Кабінету Міністрів України, будь-якого міністерства чи інших органів влади про виконання вже існуючих правових норм.

Кількість законодавчих ініціатив, що виходять від народних депутатів, та низький відсоток перетворення цих ініціатив у закони свідчить про низьку якість самих ініціатив. Народні обранці не вміють користуватись правовим інструментарієм.

Таким чином, нівелюється сама повага до такої форми нормативно-правового акта як закон. “Інфляція” відбувається вже на рівні законодавчих ініціатив, через що дійсно потрібні зміни до законодавства тонуть у масі інших законодавчих ідей.

Загалом, роботу сучасних парламентарів (хоча й російських) досить влучно охарактеризував автор рецензії на працю американського політика Г. М. Роберта “Ази парламентської культури”, подарованої російським парламентарям: “Тут у нас живуть починаючи демократи, які позбавлені традицій, схильні до пошуку оптимальних для них форм діяльності в умовах, коли громадянські свободи можна, звичайно, розцінювати як стримуючі рамки, але набагато приємніше і корисніше — як гарантії відсутності рамок взагалі” [7].

Якість законопроектів, що подаються народними депутатами України, свідчить ще й про те, що рівень правової культури народних депутатів знаходиться на досить низькому рівні, що загалом можна оцінити як буденний (побутовий) рівень правової культури.

Виникає закономірне питання: *який же рівень правової культури потрібен для роботи із законопроектами?*

Перед тим, як робити певні висновки, звернемося до організаційної складової роботи парламенту, адже будь-який парламент — це організація, перед якою стоять конкретні завдання: прийняття законів, яких вимагає на цьому етапі суспільство. А тому, на нашу думку, пошуки необхідного рівня правової культури народних обранців повинен починатись з аналізу організаційної культури, так як депутат, в першу чергу, є членом законодавчого органу, який діє за певними законами. Організаційну культуру визначають як набір найбільш важливих принципів діяльності організації, які сприймаються членами цієї організації і втілюються у цінностях, що дають людям орієнтири їх поведінки і дій [8].

Виділяють такі види організаційної культури:

- 1) культура завдання;
- 2) функціонально-рольова культура;
- 3) культура задачі;
- 4) культура особистостей [9].

Культура влади передбачає собою організаційну культуру, в якій є єдиний чітко виражений центр прийняття рішень. Всі інші члени організації добровільно передають головні повноваження керівнику.

Функціонально-рольова організаційна культура заснована на чіткій ієрархії повноважень і відповідальності. Класичним прообразом такої культури є наявність декількох напрямів у роботі організації, за кожен із яких відповідає чітко визначена посадова особа, яка, у свою чергу, володіє певними ресурсами для виконання поставлених завдань.

Організаційна культура завдання потрібна у випадках, коли діяльність організації пов’язана з необхідністю вирішення завдань, які здатні вирішити лише кваліфіковані професіонали. Класичні приклади такої культури можна знайти в організаціях, які займаються проектною та дослідницькою діяльністю.

Організаційна культура особистостей характерна організаціям, які складаються з індивідуальностей, кожна із яких є незалежною, володіє своєю власною силою особистості і впливом. При організаційній культурі особистостей окремі особи мають свою власну мету та обстоюють власні інтереси та цінності, які ставлять, зазвичай, вище спільних.

Окрім згаданих видів, виділяють ще політичну організаційну культуру, яка є частиною політичної культури та полягає у наявності механізмів впливу на осіб, що приймають рішення. Поняття політичної культури вперше введено Г. Олмондом (у праці “Порівняльні політичні системи” у 1956 році) [10] та означає уявлення про

цивілізаційні форми політичного процесу, оцінки його розвитку. Політична організаційна культура також повинна виділятися при аналізі парламентської діяльності, адже без врахування цієї складової неможливо буде визначити необхідний рівень правової культури депутатів.

Науково доведено, що в роботі сучасного парламенту можна знайти кожен з перелічених вище видів організаційної культури [9].

Так, *культура влади* характерна сьогодні фракційним утворенням, коли депутат підпорядкований фактично волі і політичній позиції лідера фракції або партії. Прояв такого виду організаційної культури можна знайти сьогодні в будь-якій фракції парламенту, коли навіть спірні з точки зору здорового глузду дії керівництва фракції “рядовий” депутат змушений відстоювати на місцевому рівні (наприклад, пояснення членів фракції Комуністичної партії України щодо входження в “антикризову” коаліцію з соціалістами та регіоналами влітку 2006 року; або пояснення регіоналів щодо необхідності кримінального переслідування та покарання Ю. Тимошенко у 2011 році). Своєрідну культуру влади вимагає також і співпраця більшості та опозиції в парламенті. Опозиція погоджується на зосередження основної частини повноважень у парламентської більшості, а більшість, у свою чергу, надає організаційні засоби для адекватного контролю за своєю діяльністю (зокрема керівництво парламентськими комітетами законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності; державного будівництва та місцевого самоврядування, європейської інтеграції, національної безпеки й оборони, у закордонних справах тощо).

Окрім цього, культура влади потрібна також і всередині комітетів Верховної Ради України, оскільки для досягнення певного значимого результату в урегулюванні суспільних відносин у сфері відання комітету потрібна персональна воля керівника комітету. Завдяки наявності такої волі робота комітету може набути стратегічного характеру, що передбачає виділення пріоритетів у підготовці та лобюванні проектів законів.

Разом з такою поширеністю культури влади в організації роботи парламенту існує небезпека спотворення культури влади в авторитарні, диктаторські методи управління, які в першу чергу супроводжуються деструктивними процесами у роботі підрозділів парламенту або Верховної Ради загалом. Це може проявлятися як у відсутності прозорості стратегії роботи підрозділу (наприклад, комітету), так і у свідомій затримці роботи над важливими для суспільства нормативно-правовими актами (така суспільна важливість законопроектів може визначатися, наприклад, опозицією).

Культура особистостей характерна всьому депутатському корпусу, оскільки кожен народний депутат є індивідуальністю і прагне реалізувати свої завдання, захистити власні інтереси (інтереси регіону або партії), потрапивши до парламенту. Індивідуалізованість депутатів підтверджується наявністю у кожного депутата права законодавчої ініціативи, права на депутатський запит та звернення, право голосу на пленарних засіданнях Верховної Ради України та засіданнях парламентських комітетів тощо. Ефективна робота такої спільноти індивідуальностей можлива лише за наявності високої правової культури народних депутатів та керівників фракцій і парламенту загалом.

Культура завдання повинна бути характерною для підрозділів Верховної Ради України, адже перед кожним з них (і особливо перед комітетами парламенту) стоять конкретні завдання по опрацюванню законопроектів. Цей вид організаційної культури передбачає наявність фахівців-професіоналів, які працюють над поставленим завданням. У випадку комітету парламенту такими професіоналами є, в першу чергу, спеціалісти (консультанти) комітетів, які працюють у апараті Верховної Ради України.

Функціонально-рольова організаційна культура парламенту проявляється у його поділі на комітети та комісії, кожен із яких має свій предмет відання. У рамках кожного комітету виділяються підкомітети, які займаються питаннями

свого профілю. У підкомітет може входити від одного до декількох народних депутатів. Керівник підкомітету стає “фокусом” певної сфери законодавчого правового регулювання. Потрібно також зауважити, що ширина сфери правового регулювання підкомітету (найменшої структурної одиниці в системі підрозділів парламенту, що беруть участь у законодавчому процесі) є досить широкою. До прикладу, в Комітеті з питань державного будівництва та місцевого самоврядування є підкомітет з питань місцевих бюджетів та комунальної власності, який займається великим обсягом питань щодо врегулювання діяльності органів місцевого самоврядування у бюджетній сфері, а також гострими питаннями управління комунальною власністю тощо. До предмета відання цього підкомітету входять питання, якими фахово займаються десятки тисяч працівників органів місцевого самоврядування по всій країні. Відповідно для того, щоб адекватно врегулювати суспільні відносини у вказаній сфері, в осіб, які цим зобов’язані займатись, повинен бути високий рівень підготовки та відповідний досвід роботи.

Політична організаційна культура в парламенті проявляється у співпраці депутатських фракцій між собою, а також у співпраці різних суб’єктів законодавчої ініціативи (зокрема у співпраці між урядом та парламентом, між парламентом та Президентом України). Разом з цим політична організаційна культура повинна бути і у процесі лобювання рішень. На нашу думку, її необхідно враховувати, адже політична складова накладає відбиток на всі процеси, які відбуваються в парламенті.

Розгляд кожного виду організаційної культури дозволяє зробити висновок, що основне організаційне навантаження несуть у сучасному українському парламенті комітети Верховної Ради України та депутатські фракції.

Щодо рівня підготовленості народного депутата для роботи з “правовою матерією”, то стає очевидним, що йому потрібне загальне бачення місця кожного нового законодавчого акта в системі нормативно-правових актів. А для цього потрібно знати систему українського законодавства та коло нормативно-правових актів, які регулюють визначену сферу суспільних відносин, якими повинен опікуватись депутат при обранні до конкретного комітету (підкомітету).

Для того, щоб народний депутат зміг адаптуватись до нового місця роботи, оволодіти всіма видами організаційної культури та адекватно сприймати законодавчий процес, йому потрібно певний адаптаційний період, протягом якого депутат повинен набути ряд нових навичок та великого обсягу знань.

З огляду на розглянуті види організаційної культури в роботі парламенту найважливішим базисом знань, яким повинен оволодіти депутат, є правові знання. Так, це уявлення про систему права та систему законодавства, необхідність комплексного підходу до реформування законодавства, основи законодавчої техніки, основні проблеми, що існують у правовому регулюванні тих чи інших суспільних відносин.

Такий усебічний аналіз законодавчої ролі народного депутата свідчить про необхідність професійного рівня правової культури депутатів для виконання функцій законотворця.

Системна юридична освіта, яка могла б забезпечити вищий, ніж буденний рівень правової культури, сьогодні не входить до переліку умов, необхідних для того, щоб бути обраним народним депутатом України. І така вимога порушувала б, на нашу думку, вихідні права громадянина брати участь в управлінні державними справами. До того ж класична юридична освіта і навіть юридична практика недостатні для повноцінної законотворчої діяльності, оскільки остання потребує наявності спеціальних правових знань і вмінь (зокрема навички законодавчої техніки).

Постає питання, яким чином можна підвищити рівень правової культури народних депутатів після набуття ними депутатських повноважень?

Для початку можна звернутись до тієї ж організаційної складової роботи парламенту. До осіб, які займаються законодавчим процесом у парламенті, можна

віднести народних депутатів України та співробітників секретаріатів комітетів та фракцій Верховної Ради України.

Спираючись на диференціацію видів організаційної культури в парламенті, стає зрозумілим, що головним шляхом підвищення правової культури новообраних народних депутатів України є залучення до цього процесу, в першу чергу, співробітників секретаріатів Комітетів. Саме ці фахівці є найбільш стабільною частиною парламенту (багато з них мають стаж більше 10 років роботи у парламенті). Саме вони можуть допомогти опанувати способи правового регулювання у конкретній сфері суспільних відносин. Консультанти комітетів Верховної Ради України є уособленням організаційної культури завдання, необхідного для ефективного виконання проектних робіт. Фахівець секретаріату повинен стати партнером народного депутата у справі законотворчості.

Тому необхідно відходити від радянського стереотипу сприйняття секретаріату комітетів як обслуговуючого персоналу депутатів. Народним депутатам потрібно визнати консультантів комітетів співучасниками законодавчого процесу.

Згідно з Великим тлумачним словником сучасної української мови термін “консультант” означає фахівець, службовим обов’язком якого є поради, висновки з питань його спеціальності [3, с. 576]. У Верховній Раді України консультанти в Комітетах більшою мірою використовуються для того, щоб обґрунтувати волю свого керівника — народного депутата України, який, як правило, має менше досвіду (або взагалі його не має) у сфері правового регулювання визначеної сфери суспільних відносин. Тому поступово фахівець втрачає стимул для подальшого розвитку та творчого підходу до роботи і перетворюється на технічний персонал з дуже вузькою сферою спеціалізації.

Важливим організаційним фактором роботи парламентаря над законами є його вміння бути (ставати) частиною команди, яка працює над законопроектом. До цієї команди входять як народні депутати, так і консультанти секретаріатів комітетів Верховної Ради України. Сьогодні ще залишився стереотип зверхності народних депутатів над фахівцями, які працюють у парламенті, що заважає ефективній роботі над законопроектами.

На нашу думку, для зміни відносин “керівник — підпорядкований” на відносини “суб’єкт схвалення рішення — консультант-фахівець” потрібно, щоб співробітники секретаріату комітету парламенту брали більш діяльну участь у підвищенні правової обізнаності, а відповідно і правової культури народних депутатів України.

Для підвищення правової культури народних депутатів вбачаються можливими такі пропозиції:

1. Протягом першого року нового скликання кожен комітет Верховної Ради України повинен розробити та прийняти концепцію роботи комітету, в якому формулювались би пріоритети законодавчої політики, концептуальні положення основних законопроектів, які необхідно розробити та прийняти у конкретній сфері правового регулювання (на предмет роботи кожного підкомітету). До розробки цієї концепції, окрім депутатів та консультантів комітету, повинні залучатись відповідні фахівці-науковці, які займаються розробкою питань, що належать до компетенції конкретного комітету, представники інших органів влади (зокрема представники профільних міністерств та відомств). Концепція може бути схвалена парламентом у вигляді постанови Верховної Ради України.

2. Наявність концепції роботи комітету, втіленої у формі постанови Верховної Ради України, буде обов’язковим і для депутатів наступного скликання. На основі цієї концепції консультанти комітетів та провідні спеціалісти галузі повинні підготувати курс лекцій для новообраних народних депутатів з висвітлення предмету діяльності комітету (підкомітету) та перспектив його роботи. Такий підхід дозволить підвищити рівень правової обізнаності нових народних депутатів та визначити перспективи роботи комітету. До того ж спільна робота депутатів та консультантів

комітету щодо уточнення концепції роботи комітету (згідно з політичними поглядами новообраних депутатів) дозволить дещо нівелювати стереотип меншовартості консультантів комітету перед новими депутатами. Підготовка подібного курсу лекцій важлива не тільки для адаптації народних депутатів до нової роботи, але й для запровадження наукових підходів у роботі комітету. Таким чином, на нашу думку, буде створена можливість дотримання наступності у правовому регулюванні суспільних відносин через закони України.

3. Необхідно запровадити періодичне викладання спецкурсів “Система права та система законодавства України”, “Основи нормопроєктування. Законодавча техніка”, “Конституційне право України. Теорія розподілу влад” та “Ази парламентської культури. Регламент Верховної Ради України. Етика народного депутата” для народних депутатів та їх помічників-консультантів з метою надання їм можливості оволодіння правовим інструментарієм, отримання базових правових знань для законодавчої діяльності. Деякі з цих курсів вже розроблено. В Інституті законодавства Верховної Ради України діє Українська школа законотворчості.

Загалом, якість вітчизняного законодавства буде залежати не тільки від запровадження запропонованих заходів, а й від рівня загальної культури народних депутатів України, адже не можна примусити депутата наслідувати певну концепцію законотворчості чи відвідувати лекції з питань їхньої компетенції. Навіть якщо депутату вкласти в голову певну інформацію (правові знання), без загального рівня культури його інтелект буде слугувати егоїзму, а не людям, які його обрали і яким він повинен служити.

Список використаних джерел

1. Социальная страта / Служба тематических толковых словарей [Электронный ресурс] Глоссарий.ru. — URL : http://www.glossary.ru/cgi-bin/gl_sch2.cgi?RRu.ogr;t!xywgy.
2. Правовая культура // Большой юридический словарь [Электронный ресурс] 5-ka.ru — Словари, прочие полезности. — URL : <http://www.5-ka.ru/jurd/4619.html>.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [ред.-упоряд. В. Бусел]. — К. : Перун, 2005. — 1728 с.
4. Проблеми реалізації Конституції України: теорія і практика / [Кривенко Л. Т., Авер'янов В. Б., Мурашин Г. О. та ін.]; під ред. В. Ф. Погорілка. — К. : А.С.К., 2003. — 650 с.
5. Скакун, О. Ф. Теорія держави і права / О. Ф. Скакун. — Х. : Консум, 2006. — 656 с.
6. Іванов, А. “Інфляція” законів примушує ВАС працювати вхолосту / Антон Іванов // Закон і бізнес. — 2006. — № 30 (758). — 29 липня.
7. Михневский, Э. Русскому парламенту — с комплиментами! / Эдуард Михневский [Электронный ресурс] Журнал Со-общение. — URL : <http://www.soob.ru/n/1999/2/b/3>.
8. Сащенко, Н. Организационная культура и ее влияние на эффективность организации (Пенза, 2000) : отрывок / Н. Сащенко [Электронный ресурс] == Страны мира ==. — URL : <http://www.countries.ru/library/orgculture/def3.htm>.
9. Полуян, Л. Я. Организационная культура представительных собраний / Л. Я. Полуян, И. Ф. Фасеев // Представительная власть: мониторинг, анализ, информация. — 1996. — № 6–7 (13–14) [Электронный ресурс] Научно-исследовательский институт социальных систем. — URL : http://www.niiss.ru/mag10_organiz_cultur.shtml.
10. Гуревич, П. С. Политическая культура / П. С. Гуревич // Культурология. XX век. Энциклопедия [Электронный ресурс] PSYLIB: Психологическая библиотека “Самопознание и саморазвитие”. — URL : <http://psylib.org.ua/books/levit01/txt089.htm>.
11. Тігіпко, С. У нас має бути одне ставлення: повага до Основного Закону : Інтерв'ю про те, як виконується Конституція України / С. Тігіпко // Голос України. — 2002. — № 115. — 27 черв.

Надійшла до редакції 05.03.2012

Монастырский Д. А. Влияние на законодательный процесс правовой и организационной культуры народных депутатов Украины

Рассматривается вопрос правовой культуры народных депутатов. Определены реальный и необходимый уровни правовой культуры парламентариев. Предложены пути повышения качества законодательного процесса.

Ключевые слова: правовая культура народных депутатов, законодательный процесс, комитеты Верховной Рады Украины.

Monastyrskiy, D. A. Impact of the Legal and Organizational Culture of Deputies of Ukraine on the Legislative Process

The article discusses the legal culture of deputies. Determined the actual and desired level of legal culture of parliamentarians. Paper includes ways improving the quality of the legislative process.

Key words: legal culture of deputies, the legislative process, committees of the Verkhovna Rada of Ukraine.

